

av 32 cm. Tjocklek 6,5 cm. Utförlig beskrivning av S. Lindqvist a. a. 2, s. 75 f. Viktigt är vad Lindqvist meddelar om färgrester i runorna: »Reste von ursprünglicher Bemahlung sind deutlich erhalten: Schwarz im Bodenfeld, Rot auf allen Resten der höheren Fläche, also sowohl auf den Figuren als auch auf dem Schriftband, teilweise auch in den Runen.» Fragmentet måste tidigt ha kommit i jorden, eftersom färgen har kunnat bevaras.

Inskrift:

... : **kairalf** ...

»... Gairalv ...»

Gairalv (isl. *Geiralfr*) har sannolikt varit namnet på den man, till vars minne stenen har blivit rest. Detta mansnamn är icke känt från någon annan källa såsom verkligt personnamn. Däremot förekommer det i det s. k. Bråvallakvädet som namn på en av kämparna i Harald hildetands här i Bråvallaslaget. Och märkligt nog säges det i sagan, att denne Geiralfr kom från Gotland. *Vébiörg hét enn skialdmær, er kom til Haralds konungs með mikinn her sunnan af Gotlandi, ok fylgðu henni margir kappar; af þeim öllum var mestr ok ágætastir Ubbi enn friski, Brattr írski, Ormr enski, Búi Brámuson, Ari eineygi, Geiralfr (Sögur Danakonunga, utg. av C. af Petersens och E. Olson, 1919–25, s. 17; jfr också A. Olrik i Arkiv för nordisk filologi bd 10, 1894, s. 227). Med undantag av namnet Þóralfr tyckas mansnamn på -alfr ha varit mycket sällsynta i vikingatidens och medeltidens nordiska namnskick.*

Förleden i namnet är ordet isl. *geirr* m. spjut, som har palatalt *ɾ*-ljud och därför på svenska runstenar normalt tecknas **kair**. Att det här på Hemse-stenen tecknas **kair**, är exempel på den jämförelsevis tidiga övergången av *ɾ* > *r* i forngutniskan. Se härom H. Pipping, *Om runinskrifterna på de nyfunna Ardre-stenarna* (1901), s. 57 f. Andra mansnamn med förleden *Gair-* äro *Gair(h)vatr* och *Gairvaldr* G 101, *Gairlifr* och *Gairviþr* S 84 Hogrän.

58. Hemse sn. Nu i Statens Historiska Museum.

Pl. 88.

Litteratur: »Fynd från Gotland» 1899 (SHM: Inventarium nr 10739); H. Pipping i VHA Akad:s Månadsblad 1900, s. 50 f.; I. Lindqvist i Göteborgs och Bohusläns fornminnesförenings tidskrift 1918, s. 44 f.; O. v. Friesen, Blyrullen från Alvastra (i: Fornvännen 1919), s. 121, Anteckningar 1934 (UUB); H. Gustavson i Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift 3 (1938), s. 36; I. Modéer i Namn och bygd 37 (1949), s. 13.

Äldre avbildning: Teckning i Månadsbladet 1900, s. 50.

Botten till en djurhuvudformad spännbuckla av brons, av O. V. Wennersten år 1899 tillvaratagen i Hemse och överlämnad till Statens Historiska Museum (inv.-nr 10739: 6). Nålen är bevarad. Längd 5,85 cm, bredd högst 3,75 cm.

Spännet tillhör en typ, som efter vad man nu vet icke torde vara yngre än omkring 1100. Jfr H. Rydh, *Dosformiga spännen från vikingatiden* (1919), s. 28; A. Westholm, *Gotländska kyrkogårdsfynd* (i: Fornvännen 1926, s. 104 f.).

Runinskrift på bottenplåtens undersida längs kanten. Inskriften börjar vid nålfästet och löper åt höger. Runorna äro till större delen tydliga.

Inskrift:

botuiakikargaissigtiir

5 10 15 20

»Botvi i (gården) Arges äger mig ...»

Till läsningen: Nedre delen av r. 1 är bortnött, men säkert **b**, icke **r**. Runorna 6–9 **akik** äro mindre än de föregående och de följande runorna och stå även något tätare. 7 **k** är säkert; sannolikt fel för **m**. Med 10 **a**

börjar sannolikt en ny sats. Denna runa är, liksom de följande, större än de föregående (r. 6–9). Huruvida r. 12 är stungen (**g**) eller icke (**k**), kan icke avgöras; ytan är full av små punkter. 15–16 **ss**, två tydliga **s**-runor. 17 **i** är icke stunget. Efter 19 **t**, som är tydligt, följa två raka streck, utan förbindelse med varandra och utan bistavar. Sista runan 22 **r** är tydlig.

Hugo Pipping är den förste, som har sökt tolka inskriften (1900). »Första ordet är qvinnonamnet *Bótvi*». 10–15 **argais** är genitiv av namnet **Arn-gain*, fsv. **Arngér*, *Anger*; detta lever ännu kvar i gårdsnamnet *Arges* i Hemse sn, »d. v. s. just i den socken, där spännbucklebottnen tillvaratagits». Det är då mycket frestande att antaga, att runan 7 **ʃ** **k** är en felristning för **ʃ** **m**, m. a. o. att den ena bistaven har blivit uteglömd. Hela första delen av inskriften (r. 1–15) får då en mycket rimlig mening: *Botvi a mik Argais* »Botvi i Arges äger mig». Det är spännet självt, som tänkes tala (jfr om liknande uttryck G 3, 8, 98 m. fl.). Pipping har varit inne på denna tanke, men han avvisar den: »En dylik ändring af Hemse-spännets inskrift anser jag otillåtlig. Det finnes ej spår af bistaf på venstra sidan af runan **ʃ**, oaktadt skriftytan är väsentligen oskadad, och mellanrummet mellan **ʃ** och **ʃ** är alltför litet, för att man skulle kunna misstänka, att en dylik bistaf någonsin funnits.» Detta är riktigt. Det hindrar emellertid icke, att en bistav kan ha blivit utelämnad av förbiseende eller slarv. Pipping väljer att i stället tolka inskriften sålunda: *Bótvi ák ek Argais* »Jag Botvi från Arges äger (detta spänne)». Pronomenet 'jag' skulle då vara utsatt två gånger: '*k*, *ek*'. 16–22 **sigtiir** är enligt Pipping ett mansnamn: »Sigtir (ristade runorna).» — Pipping framhåller till sist, att **s**-runans form **ʃ** endast är uppvisad i unga gotländska inskrifter och att ett bruk av **r**-runan **ʀ** i stället för **ʀ** **ʃ** i **sigtiir** knappast har varit möjlig förrän mot slutet av 1000-talet.

I. Lindqvist har framhållit (1918), att *Sigtir* är osannolikt som verkligt personnamn så tidigt som i slutet av 1000-talet. Man stod hedendomen alltför nära. *Sigtir* (isl. *Sigtýr*) betyder 'segerguden'. »*Sigtiir* sist i inskriften på Hemsespännet torde då innebära en åkallan av guden Tyr till seger i strid.»

Om qvinnonamnet *Botvi* se G 42.

59. Hablingbo kyrka.

Pl. 19.

Litteratur: L 1575, S 148. C. G. Hilfeling, *Resejournal* 1799 (F m 57: 6), s. 115; C. Säve i Runa 1845, s. 92 f., i *Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1852, s. 193 f.; P. A. Säve, *Reseberättelse* 1863 (ATA), s. 213, 1864 (ATA), s. 158 f., Gotland 1864 (hs S 40 n i UUB), s. 42; G. Stephens, *The Runic stone at Habblingbo, Gotland* (i: *Gentleman's Magazine*, Nov. 1865), *Old Northern Runic Monuments* 2 (1867–68), s. 708 f., 3 (1884), s. 131; O. Montelius i *Sveriges historia* 1 (1875), s. 336; H. Hildebrand i *VHAAkad:s Månadsblad* 1880 (1881), s. 21 f.; H. Pipping, *Om runinskrifterna på de nyfunna Ardrestenarna* (1901), s. 34, 60; A. Bugge, *Vesterlandenes indflydelse paa nordboernes kultur* (1905), s. 323, *Vikingerne* 2 (1906), s. 166; H. Schück, *Ill. svensk litteraturhistoria* 1 (2 uppl., 1911), s. 98 f., (3 uppl., 1926), s. 163 f.; O. v. Friesen, *Anteckningar* 1923 (UUB); S. Lindqvist, *Gotlands bildstenar* (i: *Rig* 1933), s. 98 f., *Gotlands Bildsteine* 1 (1941), s. 53 f., 95, 98 (m. fl. ställen, se registret), 2 (1942), s. 52 f., i *Boken om Gotland* 1 (1945), s. 123.

Äldre avbildningar: Hilfeling, teckning 1799 (F m 57: 7 tab. 31; återgiven i Liljegren, *Fullständig Bautil*: L 1575); P. A. Säve, teckning (i *Reseberättelse* 1864, s. 158, 159; återgiven av Stephens a. a. och av Schück a. a.; blyertsteckning i samlingen S 170 II, UUB); G. Gustafson foto 1910 (i S. Lindqvist, *Gotlands Bildsteine* 1, s. 54 fig. 223); O. Sörling, teckning (ib. fig. 182, 183); H. Faith-Ell foto ATA (ib. fig. 368, 369); O. v. Friesen och J. W. Hamner foto 1923 (ATA).

Bildsten med runinskrift. Den står sedan 1920 i kyrkans tornkammare, infälld i golvet. Tidigare har den stått på kyrkogården på södra sidan om kyrkan, vinkelrätt mot kyrkväggen och på 1 m avstånd från denna (se P. A. Säves teckning av kyrkan). Då den här stod illa utsatt för takdroppet och därtill var hinderlig vid begravingar o. dyl., begärde församlingen år 1919 hos Riksantikvarien att få flytta den till annan, lämpligare plats. Med anledning därav flyttades stenen följande år till tornkammaren.

Kalksten av kornig art, som lätt faller sönder. Både bildframställning och runinskrift äro svårt skadade genom vittring. Baksidan (B) med skeppet är ännu mera skadad än framsidan (A). Höjd 1,02 m, största bredd 0,96 m, tjocklek nedtill 0,15 m, upptill 0,10 m. På båda sidor förefaller ytan, av bevarade delar att döma, att ha varit mycket jämnt huggen och slipad.

Runinskrift finns på framsidan (A) i två drakslingor, som följa stenens ytterkanter och bilda en ram kring bildframställningen; nedtill äro ändarna på båda sidor böjda in mot stenens centrum, där de sluta med drakhuvuden. Inskriften börjar i den vänstra slingans huvudända, går sedan högervridande runt stenen och slutar vid den högra slingans huvud. Upptill är inskriften helt förstörd och nedtill endast fragmentariskt bevarad.